

Lluís Llach
Memòria
d'uns ulls pintats

Editorial Empúries
Barcelona

© Lluís Llach, 2012

Primera edició: febrer del 2012

© d'aquesta edició: Grup Editorial 62, S.L.U., Editorial Empúries
info@grup62.com
www.editorialempuries.cat

Fotocomposició: Víctor Igual
Impressió: Liberdúplex
DL: B. 814-2012
ISBN: 978-84-9787-759-6

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats

TAULA

<i>Vol que l'hi digui, senyor director?</i>	9
PRIMERA GRAVACIÓ	13
SEGONA GRAVACIÓ	19
TERCERA GRAVACIÓ	29
QUARTA GRAVACIÓ	39
CINQUENA GRAVACIÓ	49
SISENA GRAVACIÓ	55
SETENA GRAVACIÓ	65
VUITENA GRAVACIÓ	73
NOVENA GRAVACIÓ	85
DESENA GRAVACIÓ	91
ONZENA GRAVACIÓ	109
DOTZENA GRAVACIÓ	127
TRETZENA GRAVACIÓ	141
CATORZENA GRAVACIÓ	161
QUINZENA GRAVACIÓ	173
SETZENA GRAVACIÓ	187
DISSETENA GRAVACIÓ	201
DIVUITENA GRAVACIÓ	207
DINOVENA GRAVACIÓ	223
VINTENA GRAVACIÓ	237
VINT-I-UNENA GRAVACIÓ	245

VINT-I-DOSENA GRAVACIÓ	251
VINT-I-TRESENA GRAVACIÓ	267
VINT-I-QUATRENA GRAVACIÓ	275
VINT-I-CINQUENA GRAVACIÓ	287
VINT-I-SISENA I DARRERA GRAVACIÓ	321
Epíleg	341

VOL QUE L'HI DIGUI, SENYOR DIRECTOR? L'únic de la seva corda capaç d'imaginar la Barceloneta d'aquell temps, l'únic que s'hi acostaria de veritat, que pintaria les olors, els colors... com l'hi diria... la mística, això mateix... la mística!... l'únic, seria en Fellini. El Gran Fellini. Només ell, no en dubti. Si aquell home not romà hagués nascut a la Barceloneta l'hauria explicada de meravella i ens hauria brodat encara una altra obra mestra. El coneix, en Fellini? Vostè és tan jove... Jo vaig visionar cent vegades *Amarcord*. Aquella immensa obra d'art va arribar quan jo tot just vorejava els seixanta anys, i cada vegada, cada dia que la veia pensava el mateix: Ah! si aquest home hagués viscut la meua Barceloneta... Plorava al cine, sap?, encara ara quan la reviso no em puc pintar els ulls... Què vol, aquí cap geni no ho ha sabut transmetre. Més ben dit, aquí, en el cinema, jo diria que no en tenim, de genis. Ningú no l'ha explicat, la meua història, i quan dic meua no em refereixo a mi... Vostè ja m'entén... També li he de confessar que tot i només ser un pobre amant del cinema, vistes les mediocritats supines i grandiloqüents que han enfilat la narració d'aquells anys, quasi prefeixo que no s'hi hagin posat... Perdoni, perquè amb la meua sinceritat dec fregar la mala educació i no hauria de parlar així sabent que vostè té el projecte de fer-ho. No en dubti, li desitjo el millor i tampoc li amago que gent amb qui tinc molta confiança m'han assegurat que vostè té un gran talent, però...

com vol que l'hi digui, jo tinc al cap una pel·lícula somiada que evidentment només hauria pogut fer l'immens Federico... Segur que el coneix, no?... Bé, escolti, tallo i perdoni, el deixo tres minuts, li faig el cafè i l'hi porto.

La Lali ja em va avisar. Però no em pensava que aquest vell presumptuós fos tan difícil d'aguantar. Em vessen els ous de tanta petulància senil. Però ho suportaré, i tant que ho suportaré! El que calgui.

La Lali diu que aquest home té una vida que podria ser un bon guió de cinema, i la Lali quasi sempre l'encerta. O sigui que, encara que acabi amb el fetge inflat d'empassar-me mala llet, li aguantaré el que calgui.

Val a dir que el paio compon un personatge interessant. Quan fa unes setmanes em va obrir la porta per primera vegada i se'm va presentar amb els ulls descaradament pintats amb unes línies blavoses, barroeres però estudiades, que li donen aquest aspecte estrofolari, em vaig quedar com un pal. I ara em pregunta si conec Fellini, el molt cretí.

És clar que em va sorprendre. No m'ho esperava i vaig quedar descol·locat. El primer round va ser per ell i per KO. Un home de 87 anys se't presenta amb els ulls així i et dius «Hòstia!». Per molt que vagis amb el posat que passes de tot i que ja no hi ha res que et pugui atabalar.

El que més fot d'ell és la manera com envolta el seu gest extravagant. Vesteix amb elegància, té un cos fort, ben endreçat i que es deu acostar al metre vuitanta. Moviments assossegats i harmoniosos. Cabels blancs amb alguna llenca rossenca que s'emmotllen perfectament a unes faccions belles, virils... Uns dels millors vuitanta-set anys que he vist mai, i no és que m'agradi reconèixer-ho. Com dos focus dalt d'aquesta planta excepcional i sense cap amanerament, els ulls pintats. Exagerats però sense cap desmesura en l'expressió. Tot portat amb una naturalitat evident, com si res no li pogués fer pensar que podria ser observat com un iaio excèntric. Deu ser per aquesta actitud elegant que

el seu estirabot als ulls pren una força provocadora. Et fan venir ganes de tafanejar, de saber més, o si més no d'endevinar què collons s'amaga darrere l'aparador grotesc que s'ha muntat. I el malparit ho sap.

Prou que ho sap. I segurament juga amb mi. Necessito la seva història com el pa que menjo i mai tan ben dit. Els productors et diuen, quan tens la sort que et diguin alguna cosa: Ara el que toca és cinema de recuperació històrica, que és el que ven... i a creure. Fa més de tres anys que tinc al cap el meu projecte i encara no he aconseguit que cap d'aquests cabrons s'hi interessés. Sé que són ximpleries, però sempre m'ha obsessionat parlar de sentiments estroncats, relacions subtils, descobertes a contratemps... Tres anys sense que ningú et digui ni ase ni bèstia... vas de dret cap al petit documental per a alguna televisió provinciana. «Els ocells engabiats: angoixes i depressions». I això si tens sort...

Et necessito, avi presumptuós. La Lali té un nas de bruixa revelada per a les bones històries i la teva segurament ho és. T'escolto, t'ensabono i, si tan bona resulta, agafó el millor guionista... potser ho podria fer en Puigcerver... Ho porto cap al meu terreny, això vol dir com a mínim un any de feina, i si el productor no se'n desdiu començo a rodar abans que els ocells engabiats m'estossinin el poc talent que em deu quedar. Sí! Et necessito. I ara quan vinguis portant-me el cafè i apareguis per aquesta porta et somriuré com ho faria un seductor italià que acaba de veure la Magnani remenant una eròtica taseteta amb les mans més sinuoses d'Itàlia.

Aquest xicot té uns llavis molsuts, plens, llàstima que els esguerri amb un somriure forçat. Deu pensar que aquesta vella marieta s'estovarà amb la melangia dels seus encants. Va amagat darrere aquestes ulleres necessàriament tan modernes, com es porten ara. Pobres joves, com han d'anar. Li minven la vivor dels ulls. Els té molt vius. Espero que sigui la vivor de la intel·ligència i no algun tic nerviós ben dissimulat. Segur que aquests marrecs d'avui no saben apreciar un cafè de veritat

i voldrà amansir-lo amb sucre. Dues cullerades? Què diu, no dues, tres! Ho sabia. El meu cafè configurat... m'agrada dir configurat, en la narració n'hi fotré uns quants, de *configurats*... Doncs deia, configurat amb la selecció de les millors varietats vingudes d'arreu del món i triades pel meu mestre cafeter de Santa Maria del Mar, i a aquest gamarús només li calen tres sucres per desfigurar-ne tot el caràcter. Tant se val. Seran tres sucres. Però l'hi remenarà sa tia. En Pellicer, que va molt a l'hora del que passa en el món del cinema, m'ha dit que, de les joves fornades de directors, semblaria que aquest que tinc al davant és el que té més crèdit per tothom. Lluís Sedan, es diu. Se m'ha fet senzill recordar-lo pel nom del cotxe. Darre-rament en la meva memòria es van tancant armaris i finestres, i cada dia es fa més difícil passejar pel laberint de passadissos on has anat emmagatzemant el que vols o pots recordar de la vida. Diuen que quan passa això és bo fixar referències, que així allargues l'agonia neuronal. Per això el tinc aquí. Vol que li expliqui la meva vida però en realitat la meva vida tant se li'n fot, ell el que vol és una història que li faci oblidar el seu erm vital i l'inspiri per a la propera pel·lícula. Mireu-lo, em mira emocionat i convençut que projectarà la meva persona a la posteritat i, mentre m'observa, mesura la sort que he tingut que m'hagi triat a mi. Però tant se val. Li diré que sí. Li diré que sí malgrat el somriure que li esguerra els llavis. Li regalaré la meva vida, el meu únic tresor. Vuitanta-set anys viscuts i enfilats dia a dia, entre la ira dels déus i l'escarni dels dimonis, la passió i el fàstic, l'heroïcitat d'un gest i la mediocritat de tots els altres, l'amor que no es mor i la mort del que enamora... Avui sembla que estic fi. Li regalaré la història de la meva vida perquè tan sols llegant-la no es morirà amb mi. Només ho faré per això. I tu, jove orellut, en seràs el dipositari i, si hi ha sort, que ho dubto, l'encarregat d'explicar-la al món amb un crit més alt i fort del que jo mai podria bramar.

PRIMERA GRAVACIÓ

DONCS SÍ, SENYOR DIRECTOR, la Barceloneta dels anys trenta era un escenari magnífic per a uns adolescents com nosaltres. I dic nosaltres perquè va ser una adolescència coral, a quatre veus, quatre cors amics, quatre per a tot el que poguéssim passar. La colla dels quatre, dues noies i dos nois que vam néixer quasi plegats i amb pocs mesos de diferència mentre s'escolava l'any 1920.

Segurament ara ho veig amb uns ulls emboirats de nostàlgia, però gosaria dir que aquell barri, la manera com estava configurat, el tarannà de la seva gent, els temporals socials d'aquell temps i aquell país, la caiguda de la llum entre els balcons plens a vessar de roba sense vergonyes, les barques esteses delicadament sobre la platja, o ni que fos pels vells paquebots i mercants movent-se agònics pel port, llançant els profunds udols de les seves sirenes... tot plegat era com un magnífic decorat perquè quatre infants hi deixéssim petjada de la nostra vida. Ben mirat, el barri, la ciutat, el país, eren com un grandios i pintoresc escenari on cadascun de nosaltres hauria de fer-hi el seu paper, com en una obra de teatre que, com passa amb les grans obres de teatre, va acabar per engolir-nos a tots.

Sense el nostre barri, el mar no hauria sigut mai de la ciutat, potser un incident orogràfic que algun poeta hauria aprofitat per esmolar versos suats de lirisme tronat. El mar a Barcelona només batejava per un cor i aquest era la nostra barriada. Per

a la resta de barcelonins tan sols era una bona excusa per dissimular l'avorriment familiar d'un diumenge a la tarda, o l'espai concret d'on venien la majoria de mercaderies que necessitava Barcelona. Per a ells, nosaltres i el nostre barri érem només l'estructura musculada i barata que es requeria perquè arribessin a la ciutat moltes de les coses que aquesta devorava, i no gaire més.

Quasi tota la gent de la Barceloneta depenia del mar. Uns carregant i descarregant els ventres foscos i pudents dels vaixells. D'altres saltant àgilment darrere les pinyes de rosa que arrossegaven els caps amb què s'amarraven, endurits pel salobre i pesants d'humitat. Alguns més privilegiats, poquets, treballaven en els serveis del port, des dels pràctics fins als encarregats de la seguretat. També n'hi havia que es dedicaven al contraban de tota classe d'articles prohibits que demanava una ciutat assolada de pobresa però que es volia cosmopolita i burgesa. Encara quedaven els mariners que, desarrelats de mena, s'enrolaven en els vaixells que partien vés a saber cap a quin somni. I finalment, com en un món a part, hi havia els pescadors que guarnien el paisatge amb les seves barques al moll, o avarades a la platja, i que, amb gestos tan pacients com atàvics, les omplien de xarxes i ormeigs fins a vessar.

Totes les flaires del mar eren allà, al nostre barri, suspeses en l'aire i sempre a punt perquè qualsevol bri de vent les fes circular pels petits carrers encreuats, entrar per les diminutes portes de les cases, enfilarse amunt per les escales humils i fosques fins als nostres pisos, on penetrava i posseïa els objectes, armaris, catifes, llençols... Però per damunt de tot, ens posseïa a nosaltres.

Així doncs no li estranyarà si li dic que vaig néixer al carrer del Mar, al número 6, en un segon pis petit, pobre i ple d'escalfor. El meu pare, com quasi tots els joves de l'entorn, havia sigut un mariner que s'enrolava en qualsevol dels molts vaixells que anaven i venien. Encara adolescent ja el seduïa la cap-

ciosa llibertat que li donava el mar, el sentiment que feia i desfeia segons el que li venia de gust i més li convenia. «Mal pagats però amb el món a la butxaca», com deia ell. Potser només un miratge, però que des de sempre ha atret els homes un pèl peculiars als vells ports d'arreu del món.

En Josep Massagué i Fita va fer el seu primer viatge quan en tenia a penes catorze. Eren temps en què els nens, ja adolescents, havien de buscar-se la vida, i a fe que ell sabia on trobar-la. Havia perdut els pares de molt jove. Per cert, mai no vaig saber com, perquè senzillament a casa no se'n parlava, i prou. Segurament això el va obligar a espavilar-se prematurament i a aprendre a surar entre els remolins d'aquella societat. Amb pocs anys ja coneixia la majoria dels ports del Mediterrani. A la vintena havia fet dues singladures oceàniques fins a Amèrica i Àsia, i ja presumia orgullós que només li quedava salpar cap a Austràlia per fer-se ciutadà del món. Això darrer, senyor director, era una altra obsessió seva.

Mentre esperava aquesta ventura, s'enrolà en un vell paquebot, anomenat el Sirena, que feia com podia, i mai tan ben dit, una ruta setmanal que anava de Sóller fins a Sète passant per Barcelona. En aquells temps, senyor director, hi havia línies marítimes avui impensables. El fet és que la ciutat de Sóller sempre havia mantingut relacions comercials amb Sète, i fins i tot era tradició que els nois joves i rics de Sóller preferissin anar a estudiar a la Universitat de Montpeller encara que només fos per dur la contrària als de Palma, que venien a la de Barcelona. Sigui com sigui, en una de les moltes estades a Sète i mentre deixava passar el temps prenent un got de vi en un bistrot d'aquell bellíssim port, va caure perdudament enamorat d'una jove enriolada, rossa, filla dels amos de la taverna, a qui va demanar dos gots de vi, tres cafès i dues cerveses només per mirar-la de dalt a baix quan venia i se'n tornava per servir-lo amb un moviment d'ones que l'encisà.

La Marie tenia un cos ferm i ben perfilat, amb uns ulls que

semblaven dos fars espurnejant senyals que qualsevol mariner sabia apreciar i que acabaren sotmetent el cor i les hormones del meu pare per sempre més. Austràlia tot d'una era massa lluny. Les illes, sirenes i ports riquíssims que l'estiguessin esperant s'afonaren en una tempesta de sentiments i desigs tan inajornables que l'obligaren a festejar aquella noia durant un any, fins a aconseguir que la Marie Guillaume acceptés ser la seva companya. En aquells temps i circumstàncies, festejar la Marie volia dir festejar també amb els seus pares, que, al cap i a la fi, serien els que haurien de donar-li permís per endur-se-la. Ho va fer tossudament i, com sempre que s'encaparrava, convençut que se'n sortiria.

A vostè potser el sorprendrà si li parlo d'una França escaransida i dessagnada per la Primera Guerra Mundial. Però eren altres temps, i aquelles persones senzilles van veure de bons ulls que la seva filla se n'anés, amb un xicot espavilat i sa, cap a un país que tothom deia que s'havia enriquit durant la guerra gràcies a la seva neutralitat i en el qual potser tindria un horitzó més diàfan. Això i veure la seva filla sense poder controlar ni els sentiments ni els fluxos d'amor que estaven a punt de vessar, per dir-ho d'alguna manera, els va ajudar a donar la conformitat perquè marxessin junts.

Tanmateix, i malgrat la follia del seu enamorament, la que seria la meva mare va imposar una condició innegociable: si en Josep Massagué la volia per dona hauria de buscar-se feina a terra ferma. Res de vaixells panteixant amb retorns anguniosos. Ja havia sofert massa anys l'escarment de trobar-se amb la mare escrutant l'horitzó per la petita finestra de la cuina i esperant debades que la fumera del vaixell desitjat assenyalés el retorn de l'home de la casa. Això va durar fins que l'eix d'un pistó vell i desengreixat va travessar la cuixa del seu pare, emportant-se tendons i nervis i buidant-la de sang i vida per sempre més. Mai no s'ho digueren a veu batent, però, entre sanglots i malediccions, filla i mare confabulaven que si amb els

estalvis guardats i els diners que poguessin treure de la desgràcia aplegaven prou per muntar un negoci, tirarien endavant un cafè. Ben cert que hauria de ser al port de Sète, no fos que en Gilbert, que era el nom del que seria el meu avi francès, morís d'enyorança. Fou per això que la taverna on varen engarjolar aquell bon jan per sempre la van batejar com Le Paradis.

—Si tu vols una dona, jo vull un home i no un fantasma que apareix quan al mar li vingui de gust vomitar-me'l.

Ras i curt, ho prens o ho deixes. I ho va prendre. En Josep la volia i desitjava amb tanta fretura que va cedir a l'instant i es va posar a buscar feina només d'haver tornat a casa. Li va ser molt fàcil. Era una llei, ni tan sols secreta fora del barri, que un fill de la Barceloneta, jove i valent, tenia sempre un lloc al moll per sostreure tresors i vergonyes dels ventres dels vaixells que arribaven d'arreu. Ara se'n diria un lobby i funcionava com un rellotge, sobretot si estaves afiliat al sindicat que hi dominava, com era el cas. I va ser així com a l'any 19, sense pompes ni garlandes, en braços d'un home enamorat, la Marie Guillaume va desembarcar del Sirena. A partir de llavors va passar a dir-se la Marí, pronunciat amb una erra gens francesa però amb un bon accent a la i.

SEGONA GRAVACIÓ

EM PARIREN UN ANY MÉS TARD i vaig fer-me el centre de l'univers amb un primer esgarip que va semblar prou musical a la llevadora del veïnat, la Presentació Sendra, que em baldava el cul sense miraments. Poc temps després, quan la mamella de la mare encara m'engargussava de llet i plaer, ja vaig decidir fer del meu barri el melic del món. I fins avui, que fa tants anys que no el trepitjo per no llagrimejar ni malmetre la nitidesa dels records, la Barceloneta segueix sent el lloc on em giravolta la vida.

Aquell dit de terra, entre l'ampla llibertat del mar i el tràfec feixuc del port, havia anat configurant en uns escassos cent anys de vida un espai particular. Per als forans era un territori a part, potser incert i tèrbol, però per als que l'habitàvem era l'àmbit de convivència que acabava definint-nos a tots, i em vaig acostumar a parlar, treballar, gaudir i plorar d'acord amb la manera de fer del nostre barri, presoner entre la solitud del blau i els perfils d'una Barcelona que des dels inicis del segle xx es desvetllava d'un llarg malson i començava a esclatar per totes bandes.

En el record, la casa dels pares no se'm fa tan minúscula com ara sé que era realment. Imagino que un infant no viu només en els espais que limiten el seu cos sinó en aquells que pot envair amb els jocs dels seus somnis. A fe doncs que casa meva era immensa i que mai no vaig percebre les parets d'aquell

piset com el límit del meu hàbitat. Pel cantó de llevant, la casa gran arribava fins a la platja, amb una terrassa al mar on els déus havien disposat en un desordre harmònic les barquetes de pescadors perquè hi fessin d'amagatalls sorprenents per als jocs del vespre. I pel ponent s'estirava fins al moll, a frec dels foscos vaixells i els seus inquietants ulls de bou que vessaven històries confidencials de vells mariners que parlaven d'indrets llunyans on tot era diferent i sovint morbós. Tant me feia si per anar d'un lloc a l'altre de casa havia de travessar passadissos amb fanals i noms de carrers. Fins i tot quan la vida se'm va allargar més enllà de la pubertat, sempre vaig sentir el barri com una casa ampla i generosa.

La meva família vivia en el segon replà d'un edifici humil. El pis era esquifit, amb un menjador, la cuina i una habitació. L'excusat era a part i comunitari, darrere una porta mig esberlada d'un pati interior i fosc. Cuinàvem i ens rentàvem al mateix espai. Més enllà d'on hi havia els fogons de l'econòmica, recordo un mirallet penjat damunt de la pica que no devia tenir més d'un pam i mig. Davant seu el pare s'hi afaitava i la mare es retocava els cabells. Durant uns anys, emmirallar-m'hi fou inabastable, fins que un dia gloriós vaig tenir prou força per aixecar una cadira. Pel que fa a les necessitats més íntimes havia de baixar fins al pati interior, recordant sempre de prendre una clau mig guerxa amb què et podies tancar. Si te'n descuidaves i anaves apressat per una evacuació sobtada, s'iniciaven unes curses sovint dramàtiques que podien acabar malament. Val a dir que, de petit, la mare no m'hi deixava baixar per por de no recordar què, i havia de muntar-me els meus esllavissaments intestinals en un orinal que ella s'encarregava de fer desaparèixer i netejar oportunament.

L'habitació dels pares era l'únic dormitori, amb l'armari on es guardava tota la roba i allò que calgués ser preservat, ja que era prou gran i a més a més tenia clau. A la dreta de l'armari hi havia la màquina de cosir amb pedals de la mare, tot un luxe

francès que va arribar amb el Sirena des de Sète i que es va convertir molt sovint en clau de volta de la nostra supervivència. Just al damunt hi havia un prestatge petit amb els llibres *perillosos* que el pare llegia obstinadament. La mare no permetia que fossin al menjador per por que jo els pogués haver i els desava a la cambra matrimonial. La causa n'era jo mateix, segons ella no calia saber llegir perquè fossin perniciosos i estava convençuda, deia, que només mirant-ne les tapes ja em podien beure l'enteniment o xarbotar-me el cervell. Un pam més enllà venia la finestreta que s'obria cada dia de l'any per ventilar la cambra, i ben bé a sota hi cabia la tauleta de nit amb un calaixet ple de coses petites i l'orinal de porcellana a la part baixa, dins d'un armariet on quedava amagat. Després seguia el llit, humil i silenciós. Jo era testimoni forçat de com es sentien més els esbufecs amorosos dels pares que els planys de les molles aterrides de tanta gimnàstica passional. La mare girava i picava aquell matalàs de ratlles cada dia sense faltar, i un cop a l'any el pujava al terrat comunitari perquè la Sibilla, que mai no cantava i era veïna de tres cases més avall, el descosís per obrir-li la panxa, buidar-li la llana i cardar-la. Aquell dia, com si es tractés d'un ritual, la mare em pujava al terrat de casa i m'asseia a l'ombra de la roba penjada als estenedors perquè pogués veure embadalit els braços fibrosos i esquerps de la Sibilla dibuixant gestos hàbils i malabars amb unes branques polides i vinclades, fent voleiar les volves de llana en un ball de giravoltes que em fascinaven, com si estigués en un circ que fes la funció només per a mi. I més enllà del llit ja només quedava lloc per a dues cadires, una al costat de l'altra, la primera escarassada de roba, sobretot la de feinejar del pare. L'altra, sempre neta i buida, vagi a saber per què. Seguia la porta que mai no es podia obrir del tot, perquè al darrere s'hi apilaven la resta de les fastuoses possessions familiars. Avui només aconseguixo recordar un ferro per planxar, la post, l'escombra de palla, la capseta amb la baldufa i un camió de fusta que em va

pintar el veí de sota, en Ramon, amb tot de colors llampants. Allà també s'hi guardava el que per damunt de tot era el meu estri preferit: la rutlla.

Ah, la rutlla. Era un cercol de ferro, senyor director, una circumferència meravellosa que, de lluny, era el tresor més valuós i públic que posseïa. Cregui'm, era l'enveja dels infants de tot el barri, amics o enemics, i també un punt de seducció per a les nenes més boniques, que em miraven de reüll quan passava menant-la magistralment amb un pal acabat en ganxo i fent-la lliscar tan ràpid com les cames m'ho permetien. Li feia dibuixar tota mena de giragonses, pujant i baixant malmeses voreres i qualsevol obstacle que em fos un repte sense que aquell cercol màgic em posés mai en ridícul caient a terra en plena exhibició compromesa. La sentia com si fos part del meu braç. Cada impuls, torsió o moviment era una ordre precisa que la rutlla obeïa cegament conduint-me vers un triomf absolut sobre els meus competidors infantils. No és que no n'hi hagués d'altres, i de més grans, tant de rutlles com de nens, però ben cert que ningú no la menava millor que jo.

Perdoni, senyor director, veig que esmerço molt de temps descrivint-li detalls sense importància que potser no li serveixen per a res. Però per mi compten molt. Si li sembla, durant una estona em centraré a explicar-li coses de mi mateix i dels meus.

Em varen dir Germinal, que en aquells temps era un nom que només es posava als fills dels obrers descreguts, impietosos, revolucionaris, anarquistes, comunistes, sindicalistes i gent de malviure en general. En definitiva, als fills de la gent humil i treballadora, més aviat agnòstics, amb ganes de canviar el món per poder mudar la seva dissort i que, resoluts, preferien el nom d'un dimoni a qualsevol altre que fos massa beneït per una església que sentien molt lluny d'ells, o més ben dit tan a prop dels amos. Que el meu pare entrés a treballar al port i que ja de bon principi es compliqués la vida en-

rolant-se al sindicat anarquista em va fer perdre tota possibilitat de dir-me de cap manera que es pogués relacionar amb l'evangeli. Que jo recordi, al barri érem almenys tres nens els assenyalats amb aquest nom, però per sort cap d'ells a prop del carrer del Mar. Si no, corries el risc que t'encolomessin un diminutiu amb el qual t'amputaven irremissiblement el nom i vés a saber què més.

Aprofitant que he mencionat el pare, m'agradaria parlar-li d'ell. El recordo com un déu, d'aquells antics que només es veuen a les estàtues, i si em permet matisar, senyor director, més grec que romà, manies meves, i en tot cas molt lluny de la iconografia de l'imaginari catòlic. Era així, bell com un déu antic. Jo em sentia orgullós d'aquella rara beutat, senzilla i essencial i, per cert, gens habitual al barri. La posseïa com si no anés amb ell, només perquè li naixia de dins, d'una energia interior que desplegava la bellesa per tots els seus músculs. Tenia un físic atlètic i harmoniós, que semblava cisellat per un escultor delerós que no es perdés ni un bri de voluptuositat en cada forma del seu cos. Els emperadors necessiten fer gala dels seus poders i realçar amb guarniments la seva bellesa, si en tenen. Els déus no, als déus no els cal demostrar res, són déus i això és tot. El meu pare era d'aquests.

Quan a vegades el veia llegint algun llibre d'esperanto per aprendre a entendre's a ell mateix i el món, o quan agafava el llibre d'un poeta que havia mort al barri no feia gaires anys i amb els ulls encisats pels versos permetia que els rínxols daurats dels cabells li caiguessin mandrejant pel front, jo me'l mirava embadalit com si contemplés una obra d'art. La mare també se'l mirava així però amb una lluïssor als ulls que jo no entenia, i un panteix al pit que ara sí que entenc.

Mal m'està el dir-ho, però devia ser quan tenia tretze o catorze anys que vaig descobrir que el meu cos seria com el d'ell. Encara confós, vaig observar en mi mateix l'inici de la seva bellesa i, sentint-me orgullós del poder que anava envaint el

meu físic, vaig convertir-me en un tossut vigilant de la seva harmonia. Ara, passats tants anys, no crec que fos només presumció, també eren ganés d'assemblar-me al pare i que això el fes sentir orgullós de mi. Fer com un joc de miralls perquè un dia ell em veïés a mi com jo l'havia vist a ell.

Però vaig massa de pressa. Aquesta força al cos i una vivor que em va habitar des de petit m'anaren convertint en el cap de la colla dels quatre, els meus amics de sempre. Des que vam néixer, les nostres mares ens treien a passejar plegats, exposant-nos a les carícies de la gent. Les quatre dones es queien bé, s'havien fet amigues, tenien pràcticament la mateixa edat, habitaven el mateix racó del barri i com per atzar ens havien infantat amb pocs dies de diferència.

Per a la gent de la Barceloneta, veure'ns plegats va esdevenir un costum i per això ens acabaren coneixent com la colla dels quatre. Qui ens va treure aquest renom fou en Ramon Ramanguer, el lletraferit que regentava El Ocaso del Capitalismo, un local que pretenia ser una llibreria i que tenia l'encert que amb el nom ja indicava tant el contingut social i tendenció dels seus llibres com les migrades rendes que produïen al senyor Ramanguer. Això i un cap desinteressat per qualsevol negoci l'obligaven a malviure més sovint de la bondat dels veïns que dels èxits mercantils d'uns llibres per a uns obrers que, si ja era rar que els volguessin llegir, encara ho era més que els poguessin pagar.

En Ramon Ramanguer vivia darrere de dos culs d'ampolla de vidre que li exageraven uns ulls petits damunt del nas gros i la boca guerxa. Era calb llevat de sis o set cabells llargs i descuidats que se li aguantaven orgullosament drets, com unes antenes que algun llampec malbavós hagués electrocutat. Pel que fa al seu negoci, fidel al nom que li havia triat, era inequívocament ruïnós. Sort en tenia dels diccionaris d'esperanto que els anarquistes del barri havien posat de moda, dels llibres que quatre veïns treballadors com el meu pare li com-

praven molt de tant en tant, dels pocs cèntims que li donaven perquè ens ensenyés a llegir i escriure quan teníem quatre o cinc anys, abans de començar l'escola, i dels pocs estris que les mares adquirien per als estudis dels seus fills, perquè, en aquell temps, moltes escoles públiques ja proveïen els llibres i altres menesters dels alumnes.

Això sí, tant si hi havia compra com si no, el senyor Ramanquer ens ofrenava un servei de manteniment logístic i cultural permanent, per exemple traient-nos punta als llapis de carbó que li dúiem mossegats i mig trencats. Els feia giravoltar dins d'una maquineta metàl·lica estrafeta i rara que només ell tenia. A mesura que els anava girant sortien uns rínxols primíssims de fusta que, segons d'on vingués la claror, prenien un color daurat i ens encisaven. Quan ens tenia així, bocabadats al seu voltant com si fos un druida, no podia evitar millorar-nos els valors que rebíem al col·legi amb ensenyances republicanes, humanístiques i esquerranes que quasi mai no enteníem o vagi vostè a saber.

Ja veig que vaig saltant com una llagosta, senyor director, torno al que li explicava. La Joana, en David i la Mireia. Aquests eren els meus germans de colla. Tots ells eren cosa meva, una part de mi mateix. Si, en els jocs amb els marrecs d'altres col·les, tot d'una corriem perill, jo els defensava com un lleó, els seus problemes d'estudis eren els meus, els càstigs dels altres eren sentits com a propis, les descobertes de cadascun havien d'entrar en la complicitat de tots, fèiem bossa comuna amb els pocs cèntims que podíem espigolar als pares, ens enteníem sense dir-nos res i ens vam ensenyar els secrets llenguatges dels nostres cossos sense l'embalum de remordiments i vergonyes de l'època. Això darrer s'ho apunti perquè va ser molt important.

Dins de la colla ens havíem repartit el paper de cadascun, senzillament pel tomballejar de les coses, quasi sense adonar-nos-en. Era com si el grup fos un ens concret i plegats hagués-

sim trobat la forma de fer-lo funcionar, cadascun des del seu lloc i amb la seva manera de ser.

L'engranatge grinyolava rares vegades però, si ho feia, saltava una alarma secretament sentida per tots i, sense dir-nos res, ens movíem fins que la colla retrobava l'equilibri, el karma, com dirien ara vostès.

Dels quatre, la Mireia era la més arriada i posseïa un caràcter de líder indiscutible. Des que érem molt petits ens vam acostumar a compartir aquest paper d'una manera espontània sense que mai pugnéssim entre nosaltres ni tampoc fóssim qüestionats per en David i la Joana. Era llesta com una centella, ferma en els sentiments, un cos àgil i bonic, i a l'hora de les pinyes i batusses la més decidida i valenta, sempre mirant de reüll per defensar com una lloca a qualsevol dels seus que tingués problemes.

En canvi la Joana era d'un altre tarannà. Tenia un temperament suau i entenimentat. Li agradava més enraonar que córrer i jugar. Era recitadora d'històries fantàstiques que segurament s'inventava i que escoltàvem quan feia mal temps i havíem de passar l'estona reclosos sota algun aixopluc. Fins i tot jo, convençut que explicar contes era cosa de nenes, l'escoltava absort. Però també li he de dir que em tenia el cor robat, m'agradava i m'atreïa el seu cos delicat, femení, que em feia sentir el seu mascle protector. Des de molt petits va quedar clar que fèiem parella i les poques vegades que estàvem sols ens ensenyàvem el cos i ens apreníem excitats i innocents entre els plaers de les descobertes.

Queda en David. Ah, en David, senyor director, guardi's aquest nom. Era el meu amic de l'ànima: tímida, sensible, bonadós. Dir que era intel·ligent és poc, tenia un cap que funcionava sempre i en totes direccions. Estudiava pel plaer d'aprendre i els professors l'estimaven amb bogeria per la barreja de tendresa i sagacitat mental que el feia únic a la classe. Observador i calmat, ens sabíem l'un per a l'altre complement i con-

trapès. Tenia un físic que semblava fràgil però era poblat de fibres d'un tremp especial que el feien tan fort com jo mateix. L'admirava per tot allò que jo no tindria mai sense cap sentiment de gelosia.

La Mireia i en David també s'aparellaven per les coses que no calia ser quatre. Jo imaginava que seguien el mateix procés que la Joana i jo. Però, quan ho pensava, se'm feia un buit estrany a dins que no vaig entendre fins molt més tard. En tot cas, i fos com fos, aquest anar de dos en dos en les descobertes més íntimes no va incidir mai en la relació de tots quatre i, ben mirat, encara avui me'n sorprend.

Perdoni. Estic cansat. Si no li sap greu, m'agradaria aturar-me aquí. Sap?, el cap se'm fatiga quasi més fàcilment que aquest cos envellit. No el faig anar malament si ho deixem per la setmana que ve?